

مقاله پژوهشی

طراحی و تبیین مدل توسعه شرکت‌های تعاونی کشاورزی با رویکرد داده بنیاد
(مورد مطالعه: وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی)

جلال الفتی^۱، حسن رنگریز^{۲*}، کیومرث احمدی^۳، بیژن رضایی^۴

تاریخ دریافت: ۱۳۹۹/۱/۱۹

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۹/۱۱/۸

الفتی، ج.، رنگریز، الف.، احمدی و رضایی، ب.، ۱۴۰۰. طراحی و تبیین مدل توسعه شرکت‌های تعاونی کشاورزی با رویکرد داده بنیاد (مورد مطالعه: وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی). تعاون و کشاورزی ۱۰(۳۷): ۸۷-۱۱۴.

چکیده

توسعه تعاونی‌های کشاورزی در بین مردم و به‌ویژه کشاورزان از راهبردهایی است که می‌تواند در بهره‌وری بهینه از منابع تولید و ارتقای سطح درآمد وضعیت اقتصادی و اجتماعی جامعه مؤثر باشد. هدف اصلی این پژوهش طراحی و تبیین مدل توسعه شرکت‌های تعاونی کشاورزی با رویکرد داده بنیاد است. این پژوهش از نظر هدف، توسعه‌ای-کاربردی و از لحاظ ماهیت جزو پژوهش‌های کیفی است. خبرگان با روش نمونه‌گیری هدفمند و گلوله برفی شناسایی شدند و با توجه به کفایت داده‌ها در مجموع با تعداد ۲۶ نفر از خبرگان مصاحبه به عمل آمد، روش تجزیه و تحلیل داده‌ها، نظریه داده بنیاد مبتنی بر رویکرد نظام-مند بود و داده‌ها از طریق مصاحبه عمیق گردآوری شدند. نتایج کیفی تجزیه و تحلیل مصاحبه‌ها نشان داد که در شرایط علی؛ دانش، مشارکت‌پذیری، توانایی فردی، کار تیمی و قانونمندی. در پدیده اصلی؛ فرهنگ تعاون، استراتژی، نیازسنجی، ثبات-اقتصادی، فراهم نمودن بستر لازم برای تولید و صادرات. در شرایط زمینه‌ای؛ حمایت نهادهای دولتی، بالا بردن توان علمی و به روز بودن دانش و فناوری تعاونی‌ها و تقویت زیرساخت‌ها. در رابطه با راهبرد اصلی؛ مشوق‌های دولتی، افزایش آگاهی اعضا، کارایی تعاونی‌ها و برنامه‌ریزی علمی؛ و در شرایط مداخله‌گر؛ تدوین قوانین مناسب، ریسک سرمایه‌گذاری، ثبات اقتصادی و سیاسی نهادهای قانون‌گذار و استقلال مالی، هم‌افزایی، انضباط فردی و گروهی، سرمایه اجتماعی، کاهش ریسک، افزایش بهره‌وری، قدرت چانه‌زنی سیاسی، توسعه پایدار و رضایت‌مندی به‌عنوان پیامدهای مدل طراحی شده شناسایی شدند.

واژه‌های کلیدی: تعاونی‌های کشاورزی، توسعه تعاونی‌ها، طراحی مدل

۱. دانشجوی دکتری مدیریت دولتی، واحد سنندج، دانشگاه آزاد اسلامی، سنندج، ایران.

۲. دانشیار گروه مدیریت منابع انسانی و کسب و کار، دانشگاه خوارزمی، تهران، ایران.

* نویسنده مسئول

rangriz@khu.ac.ir

Doi: 10.22034/AJCOOP.2021.126276

۳. استادیار گروه مدیریت دولتی، واحد سنندج، دانشگاه آزاد اسلامی، سنندج، ایران.

۴. استادیار گروه مدیریت و کارآفرینی، دانشگاه رازی، کرمانشاه، ایران.

مقدمه

تعاون و تعاونی‌ها جریان اصلی و منشأ بروز بسیاری از تحولات عظیم اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و سیاسی جوامع هستند (عباس زاده و بوداچی، ۱۳۹۳). تعاون در لغت به معنی «یاوری و همراهی متقابل» است. به عبارتی، کار جمعی داوطلبانه و نظام‌مند را تعاون می‌گویند (مختاری‌پور، ۱۳۹۳). تعاونی یک مؤسسه خودمختار و مبتنی بر اتحاد داوطلبانه برای برآورده کردن نیازهای عمومی اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و آرزوها از طریق یک مالکیت مشترک و تحت کنترل دموکراتیک شرکت است (Sonja, 2008).

یکی از عوامل مؤثر در شکوفایی اقتصادی کشور، تقویت و توسعه نهادهای مرتبط از جمله تعاونی‌های تولیدی است. تعاون به معنای تشریک‌مساعی و همکاری در جهت ارضای نیازهای مشترک انسان‌ها، یکی از مهم‌ترین کنش‌های متقابل پیوسته محسوب می‌شود و اگرچه سابقه‌ای به بلندای زندگی بشر دارد، اما به مفهوم امروزی آن به حوادث و اندیشه‌های قرن ۱۹ میلادی برمی‌گردد که به دنبال پاسخ به شرایط بحرانی و غیرعادلانه ناشی از ظهور نظام سرمایه‌داری در کشورهای غربی به وجود آمد. در پاسخ به این بی‌عدالتی‌ها بود که پیشگامان نهضت تعاون، الگوی مبتنی بر اصول و ارزش‌های اخلاقی را برای غلبه بر فقر، بیکاری و بی‌عدالتی‌های ناشی از نظام مبتنی بر اقتصاد رقابتی ارائه نمودند. از طرف دیگر به دلیل انسانی بودن روش و منش بکار رفته در نهضت تعاون، اکثر کشورهای جهان با دارا بودن ساختارهای سیاسی، اقتصادی و سطح توسعه‌یافتگی متفاوت، اصول مطرح‌شده در این الگو را به‌مثابه الگویی جهان‌شمول در دستور کار برنامه‌های توسعه خود قرار دادند.

امروزه این امید وجود دارد که تعاونی‌ها بتوانند در راستای تحقق اهداف هزاره، به‌خصوص در زمینه توسعه اشتغال، فقرزدایی، گسترش عدالت اجتماعی و از بین بردن مشکلات ناشی از عوارض عبور از اقتصاد متمرکز به سمت اقتصاد رقابتی و تعدیل ساختاری، کمک‌های مؤثر و کارآمدی ارائه کنند. اکثر صاحب‌نظران، نهضت تعاونی را دارای وظیفه و مأموریتی می‌دانند که مبتنی بر دو عنصر اجتماعی و اقتصادی است (نصر الهی و همکاران، ۱۳۹۴). توسعه و گسترش تعاونی‌های تولیدی منجر به توسعه اقتصادی کشور می‌شود زیرا زمینه مشارکت اقتصادی افراد را فراهم می‌نماید (حیدری ساریان، ۱۳۹۴). هدف از توسعه تعاونی‌های تولیدی کشاورزی این است که از این طریق نه تنها به نوسازی شیوه‌های کهنه اقتصادی پرداخته شود، بلکه شرایط اقتصادی و اجتماعی عادلانه‌تری نیز برقرار گردد؛ زیرا بخش تعاونی شکل نوینی از فعالیت‌های اقتصادی است که با بکار گرفتن استعدادها و امکانات اکثریت مردم و شریک ساختن آنان در منافع حاصل از کار و فعالیت خود، نسل جدیدی از اقشار متوسط جامعه و برخوردار از مواهب مالکیت مشروع و متعادل را پدید می‌آورد که به ارزش کار، بیش از جاذبه ثروت اهمیت می‌دهند (جلال‌آبادی و شاه‌حسینی، ۱۳۸۴). تعاونی‌ها از طریق ایجاد نظام‌های اقتصادی برای بحران‌های جاری و همچنین ایجاد پایه اقتصادی در

سطح جهان، به کاهش شکاف میان کشورهای توسعه‌یافته و کشورهای در حال توسعه و به ایجاد یک محیط بارور جهانی کمک می‌کنند (سازمان بین‌المللی کار، ۲۰۱۴). مطابق نظر کارشناسان مسائل اجتماعی و اقتصادی، تعاونی‌های تولیدی می‌توانند از اضمحلال پیوند های اجتماعی پیشگیری کنند، از محرومیت روستاها و مناطق دورمانده از توسعه بکاهند و مهاجرت جامعه روستایی به شهر را کاهش دهند (عباس زاده و بوداکی، ۱۳۹۳). در همین راستا با توجه به بررسی‌های به عمل آمده توسط وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی در سال‌های اخیر به دلیل افزایش شدت رقابت و به ویژه در محصولات غذایی، عدم اجرای صحیح قانون بخش تعاونی و سیاست‌های کلی اصل ۴۴ در واگذاری بنگاه‌های دولتی به تعاونی‌ها و همچنین مشکلات اقتصادی، درصد قابل توجهی از تعاونی‌های تولیدی کشور در بخش کشاورزی دچار رکود و غیرفعال شده‌اند به طوری که بعضاً تا مرز انحلال نیز پیش رفته‌اند و این معضل به عنوان یک هشدار و زنگ خطر جدی مطرح است. در اینجا این پرسش مطرح است که چگونه مدیران و تصمیم‌گیرندگان امر تعاونی در ایران تغییرات گوناگون و فراوانی که هر لحظه ساختارهای آن‌ها را تحت تأثیر خود قرار می‌دهند، مدیریت و رهبری نمایند و از چه مدلی برای توسعه این شرکت‌ها استفاده نموده تا معضل مزبور را بتوانند حل نمایند.

بنابراین تغییر و تحول در این شرکت‌ها، واقعیت و حقیقتی مبرهن و مشخص است که مدیران آن را باید بپذیرند، اما آن‌ها چنانچه بخواهند در این رابطه اثربخش عمل کنند نمی‌توانند اجازه دهند تغییرات به هر شکل وضعیتی واقع شود، آن‌ها باید بتوانند عوامل اثرگذار بر توسعه شرکت‌های تعاونی کشاورزی در ایران را بررسی کرده تا بستر لازم برای برنامه‌ریزی، سازمان‌دهی، هدایت و کنترل تغییرات به وجود آورند که شاید نسبت به واردات مواد غذایی اساسی و استراتژیک بی‌نیاز و یا آن‌ها به حداقل ممکن برسانند؛ بنابراین ضرورت و اهمیت طراحی و تبیین مدلی برای توسعه شرکت‌های تعاونی کشاورزی در ایران آشکار و هویدا است، اما دستیابی به مدل فرایندی و اجرای آن در سطح تعاونی‌های تولیدی در ایران نیازمند ابزارهایی است که می‌تواند به نحو مطلوب و پایدار این امر را تضمین کند. مدیران با توسل به تفکر فرایندی و سیستمی، خود و شرکت‌های تعاونی را از دغدغه‌ها، نگرانی‌ها و اضطراب در این دنیای پیچیده، ناپایدار و نامطمئن، ایمن و برای توسعه و تحول در این بخش مهم و زیربنایی بسیج و تجهیز نمایند. لذا هدف و مقصد طراحی چنین مدلی، تغییر و تحول برنامه‌ریزی شده و هم‌راستا شدن با تغییرات و فشار های مقطعی، مستمر و روزافزونی است که در محیط شرکت‌های تعاونی کشاورزی بروز می‌کند. اهدافی که بتواند به شناسایی و اولویت‌بندی مسائل و مشکلات تعاونی‌های تولیدی، شناسایی عوامل کلیدی و زیربنایی یا زمینه‌ساز مسائل و

مشکلات تعاونی‌ها در راستای توسعه و بررسی ویژگی‌های تعاونی‌ها یا اعضای آن‌ها بپردازد. بدین لحاظ، در این پژوهش این سؤال مطرح است که طراحی و تبیین مدلی برای توسعه شرکت‌های تعاونی کشاورزی در ایران با رویکرد داده‌بنیاد به چه نحو است؟

مبانی نظری پژوهش

اگر بخواهیم با تفکر برنامه‌ریزی راهبردی به توسعه شرکت‌های تعاونی با تمرکز بر تعاونی‌های تولیدی توجه کنیم بررسی چهارعنصر کلیدی راهبردهای سازمانی حائز اهمیت است: (۱) مأموریت‌ها، (۲) تجزیه و تحلیل راهبردی، (۳) انتخاب راهبرد، (۴) اجرای راهبرد. مأموریت‌ها را می‌توان متضمن موارد زیر دانست: (۱) سرانجامی که سازمان می‌خواهد. (۲) مقصود و منظور سازمان، (۳) نقطه مطلوب سازمان در میان مدت و بلندمدت. مأموریت شرکت‌های تعاونی در یک اقتصاد مردم‌سالار، این است که شرکت‌های مزبور هم هدف هستند و هم وسیله، هدف از این جهت که رشد و توسعه را در سطح زندگی مردم متبلور می‌کنند وسیله از این منظر که از طریق آن‌ها می‌توان به دستاوردهای زیادی از جمله: امنیت و رفاه، توزیع عادلانه درآمد و ثروت، کاهش فقر و بیکاری و غیره دست یافت و هر چه این نهضت باکلیت نظام اقتصادی عجین‌تر و با زیر بخش‌های اقتصادی پیوند سیستمی داشته باشد موفق‌تر عمل می‌کند، زیرا در باز توزیع منافع حاصل از رشد بخش اقتصادی، ایجاد اشتغال پویا و مولد، پایین آوردن ریسک سرمایه‌گذاری و کاهش هزینه‌های دولتی در تولید مؤثر و کارآمد هستند (رستمی شهرابکی، ۱۳۹۴). اگر به مأموریت این شرکت‌ها توجه کنیم می‌توان ملاحظه نمود که دستاوردهای مطروحه همان سرانجامی است که شرکت‌های تعاونی دنبال آن هستند.

تحولات اوایل هزاره سوم میلادی در عرصه اقتصاد، فرهنگ و روابط اجتماعی موجب شده است تعاونی‌ها در عصر حاضر با شرایط جدیدی روبرو شوند، زیرا آهنگ رشد تغییرات از رشد چشم‌گیری برخوردار است و این تغییرات در پاسخ به نیازهای متنوع و روزافزون جوامع بشری است که به سرعت در حال تغییر و تحول‌اند و کشورها برای همگام شدن با این تغییر و تحولات باید شرایطی فراهم کنند تا افراد روحیه کار جمعی در قالب شرکت‌های تعاونی را به دست آورند. در کشورهای صنعتی، دولت‌ها از طریق طراحی چارچوب‌هایی برای توسعه تعاونی‌ها در ابعاد مختلف اقتصادی، اجتماعی و سیاسی گام‌های مؤثری برمی‌دارند، اما کشورهای در حال توسعه در این راه با موانعی چون ناکارآمدی قوانین موجود، عدم شفافیت سیاست‌گذاری‌ها، فقدان شرایط استاندارد محیطی و افزایش غیرطبیعی تعاونی‌ها به لحاظ کمی مواجه هستند (رستمی، ۱۳۹۳).

تجزیه و تحلیل راهبردی، عبارت است از بررسی عوامل مؤثر بر موفقیت سازمان با توجه به منابع و محیط. بررسی و شناسایی نقاط قوت و ضعف منابع داخلی سازمان و فرصت‌ها و تهدیداتی که در محیط پیرامون سازمان وجود دارد تجزیه و تحلیل راهبردی است. اگرچه

استفاده بهینه و توانمندسازی بخش‌های اقتصادی هدف اصلی است، ولی با توجه به اهمیت بخش تعاون در اقتصاد ایران و تجزیه و تحلیل راهبردی آن از دیدگاه مبانی نظری و قابلیت‌های بالقوه این بخش، عوامل مؤثر و راه‌های فعال‌سازی این ظرفیت بیش‌ازپیش اهمیت یافته است، زیرا جزء لاینفک اصل ۴۴ قانون اساسی است. از طرف دیگر، تجربه جهانی در اجرای برنامه‌های توسعه اقتصادی بر لزوم مشارکت مردم در اقتصاد تأکید دارد، به طوری که با جهانی شدن اقتصاد، نقش مشارکت مردم در تعیین سرنوشت خود بیش از گذشته نمود پیدا می‌کند. در عصر حاضر ضمن اینکه تعاون یک اهرم مناسب برای توسعه اقتصادی است، بلکه می‌تواند همگام با سیاست‌های دولت در بهبود شرایط کار، وضعیت زندگی، سطح تولید، ارتقاء سطح درآمد و بهبود وضعیت اجتماعی مردم مؤثر باشد و دقیقاً بر همین اساس است که سازمان‌های بین‌المللی، مطمئن‌ترین و مناسب‌ترین روش فقرزدایی و توسعه جوامع مختلف را در توسعه و ترویج نهضت تعاون می‌بینند (ایمان‌دوست، ۱۳۸۴). تأکید بر مشارکت مردم در اقتصاد همان فرصت‌هایی است که توسعه بخش تعاون در اقتصاد ایران نیز می‌تواند بستر لازم را برای فقرزدایی و توسعه اجتماعی مهیا نماید.

تعاونی‌ها علاوه بر ایجاد اشتغال و فقرزدایی، زمینه مناسبی برای شکل‌گیری مشارکت‌های مردمی و گسترش خلاقیت و نوآوری به منظور تحقق عدالت اقتصادی و اجتماعی فراهم می‌نمایند و این چیزی نیست مگر همان انتخاب راهبردی که باید در قالب تطبیق‌پذیری، امکان‌پذیری و قابلیت پذیرش نمود پیدا نماید. به همین دلیل است که تعاونی‌ها برای ایجاد و تأمین شرایط و امکانات کار برای همه به منظور رسیدن به اشتغال کامل، قرار دادن وسایل کار در اختیار افرادی که قادر به کار هستند ولی ابزار وسایل کار ندارند، پیشگیری از تمرکز و تداوم ثروت در دست افراد و گروه‌های خاص برای تحقق عدالت اجتماعی، جلوگیری از کارفرمای مطلق شدن دولت، قرار گرفتن مدیریت و سرمایه و منافع حاصل در اختیار نیروی کار و تشویق و بهره‌برداری مستقیم حاصل کار، پیشگیری از انحصار، احتکار، تورم و اضرار به غیر می‌توانند مثمر ثمر باشند (هوشمند، ۱۳۹۵). گروهی از کارشناسان حمایت‌های مستقیم و غیرمستقیم دولت را عامل مهمی در موفقیت بخش تعاونی در کشورهای درحال توسعه می‌دانند (Baldacchino et al., 2018).

بسیاری از کارشناسان بر لزوم اجرای برنامه‌های آموزشی و مشاوره‌ای دولت برای قابلیت در میان کارآفرینان بخش تعاونی و هدایت آنان در مسیر کارآفرینی تأکید به عمل آورده‌اند. گروهی معتقدند که حمایت‌های مستقیم دولت به صورت کمک‌های مالی به صورت وام‌های کم‌بهره و بلندمدت، برای توسعه کارآفرینی در بخش تعاونی ضروری است (حیدری ساریان، ۱۳۹۴). برخی نیز معتقدند که نقش دولت برای توسعه تعاونی‌ها به حمایت‌های مالی محدود نمی‌شود و اجرای هم‌زمان سیاست‌های مناسب آموزشی و فرهنگی، اصلاح و تسهیل قوانین مرتبط با کسب‌وکار برای پرورش و حضور نیروهای کارآفرین ضروری است (Garnevska

(et al., 2011). پس می‌توان گفت برای اجرای راهبرد شرکت‌های تعاونی کشاورزی مواردی هم چون برنامه‌ریزی منابع، اصلاح ساختار شرکت‌ها، زمان‌بندی درست اجرای برنامه‌ها و بررسی و نظارت را در امر تعاونی‌های تولیدی کشاورزی حائز اهمیت دانست. چراکه هرگاه سازمانی نتواند تغییرات محیطی را به‌درستی دنبال کند و خود را با آن‌ها هماهنگ نگه دارد دچار انحراف راهبردی و در هماهنگی با تغییرات محیط خارجی دچار ناکامی می‌شود.

مطالعات میدانی و تجربی نشان می‌دهد اتکای صددرصدی تعاونی‌ها به وام‌های دولتی با بهره‌ارزان‌قیمت، یا سبب شکل‌گیری تعاونی‌های صوری و خانوادگی می‌گردد که عملاً ماهیت تعاونی ندارند و یا به تأسیس تعاونی‌های ضعیفی منجر می‌شوند که عموماً قادر به ادامه کار و فعالیت نیستند و این همان انحراف راهبردی است که متأسفانه شرکت‌های تعاونی در ایران با آن روبرو هستند. بررسی سیاست کارآفرینی در کشورهای گوناگون نیز نشان می‌دهد استراتژی‌های توسعه کارآفرینی تعاونی‌ها در کشورها بیشتر بر خدمات مشاوره‌ای، فناوری، حمایت‌های اطلاعاتی، پیوند های درون بخشی، ظرفیت‌سازی علمی، اعتبارات مالی و آموزش قرار دارد (Ifigeneia et al., 2014). ویژگی‌هایی که قادر بوده مانع از تدوین یک استراتژی کارآفرین در تعاونی گردد به سه دسته عوامل محیطی، عوامل داخلی تعاونی و عواملی که هم در نتیجه محیط خارجی و هم ساختاری و فرایندهای سازمانی هستند، تقسیم‌بندی می‌شوند. برخی از صاحب‌نظران این عوامل را در کمبود رقابت، وجود مراجعین مختلف، مسئولیت‌پذیری عمومی و اهداف تعاونی می‌دانند. از سوی دیگر تعاونی‌ها نسبت به سازمان‌های انتفاعی امکان کمتری برای حضور در بازار دارند. این امر و عدم رقابت در بازار باعث عدم تمایل آن‌ها به کاهش هزینه‌ها، فعالیت اثربخش و اجرای مؤثر طرح‌ها می‌گردد (cornall & perm, 2003).

بر اساس سیاست‌های کلی اصل ۴۴ قانون اساسی، بخش تعاون می‌بایست به سهمی معادل ۲۵ درصد از اقتصاد ملی تا پایان برنامه پنجم توسعه (سال ۱۳۹۴) دست می‌یافت، شواهد نشان می‌دهد سهم این بخش اختلاف قابل توجهی باهدف تعیین شده دارد (۶ الی ۷ درصد). علت این مسئله ریشه در ضعف‌های ساختاری و نیز محقق نشدن مزایا و مشوق‌های قانونی مندرج در قانون بخش تعاونی، سند توسعه تعاون و ابلاغی مقام معظم رهبری داشته است که لزوم توجه سریع مسئولان امر را می‌طلبد (کهن هوش نژاد و عبدی، ۱۳۹۵). یکی از دلایل عمده چنین مسئله‌ای در بخش تعاون کشور، تداخل راهبردی است که غالباً راهبردهای بخش‌های دیگر بر راهبردهای تعاون اثر می‌گذارند، چراکه ایجاد تداخل راهبردی، رقابتی است که بخش‌های دولتی و خصوصی در بازارهای تعاونی با یکدیگر دارند. دلیل دومی که برای تداخل راهبردی وجود دارد پیروی از مأموریت‌های متناقض است. واقعیت این است که برخی از شرکت‌های تعاونی در ایران برای خود مأموریت‌هایی متضاد تعریف می‌کنند و این امر منجر به یک تداخل راهبردی اجتناب‌ناپذیر می‌شود. صاحب‌نظران و جامعه‌شناسان

معتقدند در شرایط کنونی به دو دلیل باید به تقویت و توسعه بخش تعاون توجه بیشتری کرد: اول اینکه در نظام تعاونی، نظارت قوی مردمی اعمال می‌شود و هر م قدرت در آن از پایین به بالا و در نتیجه مسئولیت و هزینه‌های نظارتی دولت کمتر است و نظارت، مفهومی دقیق‌تر و گسترده‌تر می‌یابد. دوم اینکه برای بخش خصوصی رقیبی جدید یافت می‌شود که می‌تواند به نوبه خود در افزایش کیفیت تولید و کارایی بیشتر این بخش نقش مهمی داشته باشد. با این اوصاف در طول سال‌های گذشته، تعاونی‌ها نتوانسته‌اند به نقش مؤثر خود عمل کنند و جایگاه واقعی خود را در اقتصاد ایران پیدا نمایند (کوهی، ۱۳۸۸).

بر اساس شواهد و قرائن موجود و تحلیل برنامه‌ها و سیاست‌های دولت در زمینه گسترش و توسعه تعاونی‌های تولیدی از قبیل اصلاح قوانین و مقررات بخش تعاونی، ابلاغ سیاست‌های کلی اصل ۴۴ و قانون اجرایی آن، تهیه و تدوین سند توسعه بخش تعاون، تسهیل نمودن فرآیند تشکیل و ثبت تعاونی‌های تولیدی، حمایت‌های مالی و غیرمالی، اولویت در واگذاری بنگاه‌های دولتی به تعاونی‌ها و غیره طراحی و تبیین مدلی جامع برای توسعه تعاونی‌های کشاورزی با استفاده از نظریه داده بنیاد می‌تواند در پیشبرد اهداف برنامه‌های دولت و ذی‌نفعان تا حد زیادی راهگشا و کارساز باشد.

پیشینه تحقیق

هربال (Herbal, 2016) در تحقیقی نشان داد که بین بهبود عملکرد نهادها و سازمان‌های مرتبط با توسعه تعاونی‌ها از نظر اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی، زیست‌محیطی و فیزیکی رابطه وجود دارد. بالداسچینو همکاران (Baldacchino et al., 2018) نشان دادند فقدان آموزش و آگاهی، اصلی‌ترین موانع توسعه شرکت‌های تعاونی در کشور مالت هستند. نوراشکین (Norashikin, 2018) در تحقیقی نشان داد که توسعه و گسترش شرکت‌های تعاونی می‌تواند به عنوان یک ابزار مهم به بسیاری از افراد که به نوعی با چنین شرکت‌هایی در ارتباط هستند (سهام‌دار، کارمند و مشتری) کمک نموده و از این طریق، توسعه پایدار جوامع را رقم زند. عامری و صبوری (۱۳۹۶) به این نتیجه رسیدند که از منظر آسیب‌شناسی، در حال حاضر تعاونی‌های تولیدی با مشکلات و چالش‌های عدیده‌ای مانند عدم مشارکت فعال اعضا، پایین بودن سطح دانش و کارایی مدیران تعاونی‌ها، فقدان نظارت لازم اعضا و بازرسان، پایین بودن سطح بهره‌وری، کیفیت نامناسب محصولات، عدم همدلی بین مدیران، بازرسان و اعضا با آن مواجه‌اند به طوری که یکی از راه‌های اساسی رفع و یا کاهش این آسیب‌ها ارائه یک مدل مناسب و اجرایی نمودن آن برای توسعه تعاونی‌های تولیدی است (خرات و بخشنده، ۱۳۹۶).

در مقاله‌ای با عنوان بررسی و شناسایی عوامل رقابت‌پذیر شدن تعاونی‌های کشاورزی اهواز، متغیر توان خلاقیت و نوآوری نسبت به متغیر منابع ورودی بنگاه در رقابت‌پذیر شدن

تعاونی‌ها را اثرگذار و متغیر موقعیت در بازار بر رقابت‌پذیر شدن آن‌ها را بی‌تأثیر دانسته‌اند. گودرزی و همکاران (۱۳۹۵) در مقاله‌ای با عنوان نگرش مدیران تعاونی‌ها در زمینه نقش عوامل آموزشی و ابتکار و نوآوری شغلی در کارآفرینی و موفقیت تعاونی‌ها، به این نتیجه رسیدند که بین عوامل مدیریتی، آموزشی و کلان با موفقیت تعاونی‌ها رابطه معناداری وجود دارد. کوهستانی و شهیدزاده (۱۳۹۵) در پژوهش خود، مدیریت، استراتژی، اقتصاد، کیفیت و فناوری را بر عملکرد تعاونی‌ها مؤثر دانستند. نصر الهی و همکاران (۱۳۹۴) در پژوهشی تحت عنوان عوامل مؤثر بر عدم موفقیت تعاونی‌های چای‌کاران در گیلان نشان دادند که مشکلات مرتبط با هفت عامل آموزشی، مشارکتی، حمایتی، توسعه‌ای، مدیریتی، مسئولیتی و دولتی در مجموع ۷۱ درصد از عوامل مؤثر بر عدم موفقیت تعاونی‌های چای‌کاران را به خود اختصاص دادند. حیدری و همکاران (۱۳۹۴) مهم‌ترین شاخص‌های شناسایی شده مؤثر بر توسعه تعاونی‌ها را اشتغال‌زایی، سودآوری، سطح تحصیلات و تخصص مدیران و اعضای تداوم فعالیت تعاونی و میزان مشارکت و رضایت اعضای ذکر نمودند. موسایی و محمدی-منفرد (۱۳۹۷) در پژوهشی مهم‌ترین عامل مؤثر در عملکرد تعاونی‌های تولیدی را مسئولیت‌پذیری اجتماعی عنوان کردند که از متغیرهای تأثیرگذار بر آن را می‌توان مسئولیت‌پذیری در انجام امور کاری بیان نمود.

نگوین هونگ (Nguyen Hong, 2017) نیروی کار، سرمایه کسب‌وکار، وابستگی به شرکت‌های ورودی و مصرف محصولات را بر کارایی فعالیت‌های تجاری تعاونی‌های کشاورزی مؤثر دانست. ژانگ و هوانگ (Zhang & Huang, 2014) به این نتیجه دست‌یافت‌اند که تعاونی‌های سنتی با ریسک، رقابت بسیار شدید و ریسک منابع انسانی مواجه و تعاونی‌های مدرن با ریسک‌های تصمیم‌گیری و ریسک‌های رفتاری مواجه می‌باشند. گارنوسکا و همکاران (Garnevska et al, 2011) عوامل مؤثر بر موفقیت تعاونی‌های کشاورزی در چین را ثبات قوانین، رهبری متعهدانه، حمایت مالی و فنی دولت، میزان مشارکت، درک و آگاهی اعضای و حمایت آن‌ها از سوی سازمان‌های مردم‌نهاد دانسته‌اند. بروکس و همکاران (Brooks et al., 2016) در پژوهشی با عنوان ارائه یک مدل خروج از خدمت در شرکت‌های تعاونی نشان دادند که شرایط فیزیکی محیط کار، نداشتن امید به آینده، نبود سیستم‌های شفاف، فقدان محیط کاری مطلوب و بانشاط و نبود اعتماد درون‌سازمانی جزو عواملی است که می‌تواند بر خروج اعضای از تعاونی تأثیرگذار باشد.

روش تحقیق

پژوهش حاضر از نظر هدف توسعه‌ای- کاربردی و از لحاظ ماهیت جزء پژوهش‌های کیفی است. خبرگان با روش نمونه‌گیری هدفمند و گلوله برفی شناسایی شدند. با توجه به کفایت داده‌ها از تعداد ۲۶ نفر مصاحبه عمیق به عمل آمد، تعداد ۸ نفر از مشارکت‌کنندگان جزء خط‌مشی‌گذاران و مدیران و کارشناسان بخش تعاونی در وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی، ۱۳ نفر از مدیران تعاونی‌های تولیدی در بخش کشاورزی و ۵ نفر جزء اساتید دانشگاه و پژوهشگران با تخصص مدیریت تعاونی و کارآفرینی بودند. روش تجزیه و تحلیل داده‌ها، نظریه داده بنیاد مبتنی بر رویکرد نظام‌مند و داده‌ها از طریق مصاحبه عمیق گردآوری شدند. در پژوهش حاضر، از روش توافقی درون موضوعی (پایایی بین دو کدگذار) برای محاسبه پایایی تحلیل و کدگذاری مصاحبه‌ها استفاده شد. برای محاسبه پایایی مصاحبه با روش توافق درون موضوعی دو کدگذار (ارزیاب)، از یک دانشجوی مقطع دکتری مدیریت درخواست شد تا به‌عنوان همکار پژوهش (کدگذار) در تحقیق مشارکت کند. در این ارتباط، آموزش‌ها و فن‌های لازم جهت کدگذاری مصاحبه‌ها به ایشان انتقال داده شد. سپس محققین به همراه این همکار پژوهش، تعداد سه مصاحبه را کدگذاری کرده و درصد توافق بین کدگذاران که به‌عنوان سومین شاخص اعتبارسنجی تحلیل به کار می‌رود با استفاده از فرمول زیر محاسبه شد:

$$\text{درصد توافق درون موضوعی} = \frac{2 \times \text{تعداد توافقات}}{\text{تعداد کل کدها}} \times 100\%$$

نتایج حاصل از این کدگذاری‌ها در جدول شماره ۱ آمده است:

جدول ۱: محاسبه پایایی بین دو کدگذار

ردیف	تعداد کل کدها	تعداد توافقات	تعداد عدم توافقات	پایایی بین دو کدگذار (درصد)
۱	۸۲	۳۷	۱۳	۹۰٪
۲	۷۱	۲۸	۱۱	۷۹٪
۳	۵۵	۲۳	۱۵	۸۴٪
کل	۲۰۸	۸۸	۳۹	۸۵٪

همان‌طوری که مشاهده می‌شود تعداد کل کدهای که توسط محققین و همکار پژوهش به ثبت رسیده برابر ۲۰۸ مورد، تعداد کل توافقات بین کدها ۸۸ و تعداد کل عدم توافقات برابر ۳۹ مورد است. پایایی بین کدگذاران برای مصاحبه‌های انجام‌گرفته در این پژوهش با استفاده از فرمول ذکرشده برابر ۸۵ درصد است و چون میزان پایایی بیشتر از ۶۰ درصد است (Kvale, 1996) پس قابلیت اعتماد کدگذاری‌ها مورد تأیید و می‌توان ادعا کرد که میزان پایایی تحلیل مصاحبه‌کنونی مناسب است. برای تجزیه و تحلیل داده‌های به‌دست‌آمده از مصاحبه‌ها، از روش کدگذاری و مقوله‌بندی داده‌ها مبتنی بر نظریه داده بنیاد استفاده شد. داده‌های جدید هم‌زمان با تمام داده‌های دیگر مقایسه شدند تا محوریت مطلوب در بین تمام داده‌ها آشکار گردد. کدگذاری مصاحبه‌ها به موازات مصاحبه‌ها صورت گرفت. پس از انجام هر مصاحبه داده‌های آن مصاحبه مورد کدگذاری قرار گرفت تا از طریق کدگذاری داده‌ها در دسته‌بندی و تفسیر آن‌ها صورت پذیرد. با کدگذاری چند مصاحبه نخست، چارچوب اولیه ایجاد و با انجام مصاحبه‌های بعدی، با استفاده از کدهای جدید به‌دست‌آمده، چارچوب ذهنی توسعه گردید. این فرایند تا زمانی ادامه یافت که اشباع نظری حاصل شد و مصاحبه‌ها به پایان رسید. طبقه‌بندی داده‌ها با اطلاق کدهای جداگانه و مرور مکرر و ادغام کدهای مشابه انجام گرفت تا کدهای اصلی تولید شوند. مراحل کدگذاری انجام‌گرفته در پژوهش حاضر عبارت‌اند از: کدگذاری باز، کدگذاری محوری و کدگذاری انتخابی.

در این بخش از پژوهش، کلیه کدهای نهایی حاصل از مصاحبه‌ها در جدول شماره ۲ ارائه شده است.

۹۷ طراحی و تبیین مدل توسعه شرکت‌های تعاونی کشاورزی با رویکرد داده بنیاد ...

جدول ۲: کدهای نهایی و مقولات حاصل از مصاحبه‌ها

مقوله‌ها	کدهای نهایی
انگیزه‌های اقتصادی و اجتماعی	شرایط اقتصادی و اجتماعی عدالت اقتصادی
تأمین سرمایه از طریق افزایش تعداد اعضا	تقویت سرمایه تعاونی و مهارت افزایی
سطح دانش و مهارت افراد	نظام آموزش جامع و اثربخش و آموزش توجه به مهارت گرایی
تخصص	مشارکت‌پذیری و تخصص گرایی
تجربه	داشتن پشت‌کار و علاقه به کار جمعی تقویت پذیرش افکار دیگران
سطح تحصیلات	استفاده از فارغ‌التحصیلان دانشگاه تقویت نظام آموزشی و استراتژی آموزش
عشق و علاقه به کار تولیدی و پشت‌کار	رعایت نظم سازمانی و انضباط اداری استمرار در کار
حس مشارکت‌جویی	داشتن صداقت و روحیه مشارکت‌پذیری مشارکت‌پذیری
خلاقیت افراد	تقویت ایمان و اعتقاد به کار جمعی داشتن انگیزه لازم و ابتکار عمل
داشتن صداقت، روحیه همکاری و اعتمادبه‌نفس	تقویت سرمایه اجتماعی و سازمانی تعامل گروهی
باور و اعتقاد عقلی و قلبی	نظام تصمیم‌گیری مشارکتی باورها و اعتقادات
اعتماد بین گروهی	تقویت پذیرش افکار دیگران اعتمادبه‌نفس
تصمیم‌گیری مشارکتی	رعایت اصول تعاونی

طرفیت‌سازی	استفاده از پتانسیل‌های فکری و مالی افراد دیگر
سرمایه فکری	
تقویت دانش و مهارت اعضا	مقید بودن به اصول تعاونی
قانون‌مند بودن	
تقویت نظم و انضباط سازمانی	احترام به رأی همدیگر
تعلق سازمانی	
نظام اطلاع‌رسانی منظم و دقیق	تخصص‌های تکمیل‌کننده
رشد و نیاز به تخصص‌های جدید	
شفافیت اطلاع‌رسانی	شفافیت عملکرد شرکت تعاونی
تجاری‌سازی و ایجاد برند	
رعایت نظم و انضباط و سلسله‌مراتب سازمانی	ساختار سازمانی مناسب
تقویت ساختار سازمانی	
شخصیت حقوقی مستقل	مقید بودن به تصمیمات اعضا و مجامع عمومی
ماهیت شرکت‌های تعاونی	
تخصص مدیریت تعاونی	پیدا کردن یک هویت حقوقی
شخصیت حقوقی افراد عضو شرکت تعاونی	
استفاده از فرصت‌ها و امکانات سایر سازمان‌ها	استفاده از مدیران متخصص و باتجربه
حقوق مالیاتی، بیمه و گمرک	
تأمین نیاز مالی مناسب	استفاده از تسهیلات و فرصت‌های پیشنهادی
تقویت زیرساخت‌های اقتصادی	
بررسی رقبا و شرکا	توجه به نیاز جامعه و تولید
ذخیره احتیاطی	
توجه به تحقیقات علمی	توجه به کارایی و اثربخشی و بهره‌وری
حضور در نمایشگاه‌ها	
توجه به نیاز جامعه	تدوین چارت سازمانی و سلسله‌مراتب اداری

۹۹ طراحی و تبیین مدل توسعه شرکت‌های تعاونی کشاورزی با رویکرد داده بنیاد ...

رعایت اصل بهره‌وری	تولید بر اساس نیاز بازار
قانون‌مداری، نظم و انضباط کاری و شفافیت مالی	تعامل سازمانی و ارتباط دانشگاه با تعاونی‌ها
ساختار سازمانی مطلوب و شکل‌گیری ارکان تعاونی بر اساس قانون	در نظر داشتن کارایی و اثربخشی سیستم پاداش و تشویق
ترویج ارتقاء فرهنگ عمومی جامعه به کار تعاونی از طریق رسانه‌ی ملی و منطقه‌ای	تقویت مدیریت مشارکتی فرهنگ‌سازی
اصلاح قوانین و مقررات بخش تعاون	برگزاری مجامع عمومی تعاونی‌ها در موعد مقرر، دسترسی به بازار ارز
اختصاص یارانه	توجه به تخصص‌گرایی و تجربه مدیریتی هدفمند کردن یارانه‌ها
ارتقاء کیفیت محصولات تعاونی‌ها جهت کسب سهم بیشتری از بازار	چارت سازمانی مناسب آموزش و آگاهی بخشی و توجه به کیفیت
استفاده از فن‌های جدید در امر تولید و استفاده از ماشین‌آلات مدرن و فن‌آوری جدید	رعایت قانون و مقررات تجهیزات و ماشین‌آلات مدرن به‌کارگیری فن‌آوری مدرن
استراتژی مناسب	رعایت سلسله‌مراتب اداری و شفافیت مالی به‌کارگیری استراتژی مناسب
برنامه‌ریزی صحیح و علمی متولیان بخش تعاون	شفافیت عملکرد مدیران تعاونی تعاونی‌های ملی
دانش و آگاهی اعضاء، کیفیت تعاونی‌ها و توجه به کیفیت محصولات تولیدی	نظم و انضباط سازمانی تولید بر اساس سفارش مشتری
گسترش محصول، تنوع بازارها، کاهش ریسک سرمایه‌گذاری و استفاده از نیروی متخصص	ساختار سازمانی مناسب تعاونی‌های جدید و دانش‌بنیان
توجه به تحقیقات مرتبط با حوزه فعالیت تعاونی‌ها	رعایت قانون و مقررات بخش تعاونی

ایجاد سیاست‌های مناسب	
رعایت اصول و مبانی تعاون	آموزش مستمر مدیران تعاونی‌ها
توجه به امر آموزش	
ارتقاء فرهنگ عمومی به کار تعاونی از طریق رسانه‌ی ملی	آموزش جامع در حوزه تخصصی و آموزش کارکنان
اصلاح قوانین و مقررات بخش تعاون	ایجاد بازارهای داخلی و خارجی
تخصیص یارانه برای کالاهای سرمایه‌ای	
نظارت اتحادیه‌ها و کاهش بوروکراسی اداری	ایجاد بستر مناسب در شبکه توزیع
توجه به کیفیت محصولات تعاونی‌ها	
ایجاد شبکه‌های تولید	تحکیم ارتباط و تعامل بین تولیدکننده و مصرف‌کننده
اختصاص تسهیلات بانکی	
دسترسی به تسهیلات کم‌بهره	ایجاد عوامل تحریک‌کننده و تشویق‌کننده تعاونی‌ها
استفاده از فن‌ها و فن‌آوری جدید	
واردات کالاهای سرمایه‌ای	امکان‌سنجی و نیازسنجی منطقه
به‌کارگیری نیروهای بامهارت	
عدالت سازمانی در تعاونی	انتخاب نوع فعالیت متناسب با شرایط محیطی
به‌کارگیری استراتژی مناسب	برنامه‌ریزی صحیح و علمی از طرف متولیان
انگیزه کار تیمی و جمعی	
ایجاد خوشه‌ها و زنجیره‌های تولید	پایدار بودن بخشنامه‌ها و مقررات و مدیران تعاونی
داشتن برنامه‌ریزی مناسب	
سیاست‌های اقتصادی مطلوب	پایدار بودن واردات مواد اولیه سرمایه‌ای برای تعاونی‌ها
به رسمیت شناختن حقوق تعاونی‌ها	
برنامه‌ریزی بلندمدت و افق چشم‌انداز	رعایت حقوق قانونی تعاونی‌ها توسط دولت
دانش و آگاهی از عملکرد تعاونی	فراهم نمودن بستر لازم برای تولید و صادرات از طرف دولت و مشوق‌های اقتصادی
فن‌آوری مدرن و کیفیت محصول	
تنوع محصولات و گسترش محصولات	افزایش قیمت کالا متناسب باقیمت مواد اولیه
	آسیب‌شناسی در تعاونی‌ها به‌صورت مداوم

۱۰۱ طراحی و تبیین مدل توسعه شرکت‌های تعاونی کشاورزی با رویکرد داده بنیاد ...

کاهش ریسک سرمایه‌گذاری و ثبات بازار مبانی فرهنگی	برنامه‌ریزی اساسی جهت افزایش سطح مهارت‌ها و دانش اعضاء و مدیران تعاونی‌ها
تخصص و داشتن مهارت تشکیل تعاونی ملی و شکل‌گیری زنجیره تولید	توسعه‌یافتگی اقتصاد منطقه و پشتیبانی فنی و تخصصی مانند دسترسی به بازار کشورها
حوادث طبیعی و بحران‌های منطقه‌ای وجود زیرساخت‌های اقتصادی	برنامه‌ریزی برای بحران‌های طبیعی
پژوهش‌گرهایی و مراکز مشاوره کارآفرینی تعاونی‌های بزرگ، ملی و شاخص	تحریم
استمرار آموزش	تنش‌ها و کُنش‌های محلی
عضوپذیری در تعاونی‌ها توجه به صادرات و توجه به خصوصی‌سازی	ثبات مسائل اقتصادی و سیاسی و ثبات نرخ ارز
توجه به امر آموزش توجه به فناوری‌های مدرن و جدید	کمک به بازپرداخت تسهیلات اعطایی توسط دولت برای تعاونی‌های تولیدی
دسترسی به بازارهای داخلی و خارجی تسهیلات ارزان‌قیمت و مناسب	ضرورت طولانی کردن بازپرداخت اقساط بانکی
بهبود دستگاه‌ها و کانال‌های توزیع	حمایت از فرهنگ کار و تولید در جامعه و تقویت تولیدکنندگان از طرف دولت
رقابت‌پذیری و خصوصی‌سازی بنگاه‌های ده‌لت توجه به معافیت‌های مالیاتی	فراهم نمودن زمینه صادرات محصولات واردات مواد اولیه و سرمایه‌ای
محرک‌ها و مشوق‌های مالی مهار تورم و ثبات اقتصادی و تثبیت بازار	اتخاذ سیاست‌های مناسب مالی
رقابت سالم و دسترسی به اطلاعات بازارها سیستم نظارت کارآمد	احیاء تعاونی‌های تولیدی که در سنوات گذشته به دلایل مختلف دچار رکود شده‌اند
بازاریابی و نظارت بر نحوه قیمت‌گذاری تخصیص ارز یارانه‌ی	اختصاص ارز موردنیاز برای تعاونی‌ها
رعایت اصول و اهداف تعاون	اختصاص بودجه‌های آموزشی موردنیاز

شناسایی ظرفیت منطقه	اختصاص تسهیلات ارزان قیمت برای تعاونی ها و اختصاص یارانه برای حامل های انرژی
مکان سنجی و شرایط محیطی	برقرار ارتباط دوسویه دولت و سرمایه گذاران
برنامه ریزی هدفمند	تسهیل شرایط و فرآیند سرمایه گذاری
ثبات بخشنامه ها و مقررات بخش تعاون طولانی کردن دوران بازپرداخت تسهیلات بانکی	اصلاح آیین نامه های بانکی
ثبات مدیریت دولتی در بخش تعاون	تسهیل اعطای تسهیلات بانکی به تعاونی ها
ارتباط مؤثر بین دانشگاه ها و تعاونی ها مشارکت پذیری و توجه به آموزش	
پایدار بودن واردات مواد اولیه سرمایه ای تقویت زیرساخت های اقتصادی	ارتقاء کیفیت محصولات تولیدی تعاونی ها از طریق به کارگیری تجهیزات مدرن
عدم ریسک نوسانات بازار	
تشکیل تعاونی های واقعی و غیر صوری توجه به مقوله آموزش و پژوهش	اصلاح سیاست های مربوطه به حمایت از تولیدکنندگان
استمرار مدیریتی در تعاونی ها ساختار سازمانی	اصلاح قوانین مالیاتی و تأمین اجتماعی
کمک های مادی، علمی و آموزشی به کارگیری دانش روز	افزایش توان رقابت در تعاونی ها
حضور تعاونی ها در نمایشگاه ها سرمایه گذاری مولد و محدودیت واردات کالا	بهبود فضای کسب و کار
توجه به امر تحقیقات و پژوهش های خاص اعمال مشوق های صادراتی	حمایت از سرمایه گذاری در بخش های تولیدی
ارتقاء فرهنگ کار و توجه به مهارت افزایی بهبود راندمان تولید	تأسیس تعاونی های جدید دانش بنیان
اصلاح قوانین بخش تعاونی عدم وجود رانت اقتصادی	اعمال مشوق های صادراتی

۱۰۳ طراحی و تبیین مدل توسعه شرکت‌های تعاونی کشاورزی با رویکرد داده بنیاد ...

معاذات‌های مالیاتی و بیمه‌ای	توجه دولتمردان به تعاونی‌ها عشق و علاقه به کار تولیدی
اختصاص ارز یارانه‌ای برای تعاونی‌ها	مشوق‌های مادی و تخفیف‌های بیمه‌ای
فراهم نمودن شرایط لازم برای سرمایه‌گذاران	سهولت فضای کسب‌وکار بهره‌وری تعاونی‌ها
تسهیل ورود فناوری و ماشین‌آلات موردنیاز تعاونی‌ها	ارتباط با مراکز تحقیقاتی و دانشگاهی فرهنگ کار جمعی
راه‌اندازی مراکز مشاوره برای تقویت و اشاعه فرهنگ تعاون	منابع مالی و تسهیلات بانکی ارزان‌قیمت توجه به مهارت در ترکیب اعضای تعاونی‌ها
استفاده از فارغ‌التحصیلان دانشگاهی در تعاونی‌ها	دسترسی به فناوری روز و آمار و اطلاعات توجه به جوان‌گرایی
دسترسی به اطلاعات سایر بازارها	توجه به امر صادرات و بازاریابی
شفافیت در اطلاعات بازار	شفاف بودن مقررات دولتی فراهم نمودن رفاه اجتماعی
نظارت کامل بر مصرف تسهیلات بانکی	محرك‌ها و مشوق‌های مادی
قیمت‌گذاری محصولات و کالاها متناسب باقیمت نهاده‌های تولیدی	برخورداری تعاونی‌ها از حقوق قانونی آن‌ها عدم ریسک شرایط کشور فروش مستقیم از تولید به مصرف
استفاده از نیروهای متخصص و آموزش‌دیده	اولویت بخش تعاونی به‌کارگیری دانش و فناوری جدید
افزایش مدت بازپرداخت تسهیلات بانکی	حمایت از تولید و صادرات و حذف قوانین ؛ ائند اعمال جوایز صادراتی و مشوق‌های صادراتی
تخصیص‌گرایی در مدیریت اجرایی تعاونی‌ها	افزایش قیمت‌ها متناسب با سایر افزایش‌ها متعهد بودن در برابر اهداف ترسیم‌شده
حذف محدودیت‌های صادراتی	انسجام سازمانی و آسیب‌شناسی در تعاونی‌ها

توجه به تعاونی‌های فراگیر	تخصیص و هدفمندی یارانه‌ها
استفاده از جوایز صادراتی برای تشویق تعاونی‌های تولیدی	تثبیت اشتغال و درون‌زا بودن اقتصاد
قرار گرفتن مدیران متخصص و باتجربه در رأس دستگاه‌های دولتی ذی‌ربط	استفاده از مشوق‌های تولیدی محرك‌ها و مشوق‌های مادی مشوق‌های اقتصادی دولت و رونق اقتصادی
اصلاح قوانین و مقررات دست‌وپا گیر	اطلاع‌رسانی و شفافیت بازار مهارت‌گرایی و هم‌افزایی و منفعت‌طلبی
ایجاد فضای سالم رقابتی و زمینه تجارت الکترونیک	امنیت سرمایه‌گذاران ورود تجهیزات مدرن تسهیل ارتباطات و تجارت الکترونیک توسعه پهنای باند اینترنت
در نظر گرفتن ویژگی‌های فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی منطقه برای تشکیل تعاونی‌ها	قانون‌گرایی و پیدا کردن شخصیت حقوقی قدرت سیاسی و اجتماعی
ازدواج و تشکیل خانواده	اصلاح قوانین و قانون‌گرایی استحکام بنیان خانواده
تحکیم خانواده	مهارت‌افزایی و ارتقاء دانش علمی خانواده‌ها اشاعه فرهنگ کار و تولید
مسئولیت‌پذیری اجتماعی	مهارت‌افزایی و مهارت‌نیروی کار وجود زیرساخت‌های اقتصادی رفاه اقتصادی
اشتغال پایدار	رونق اقتصادی و اشتغال‌زایی
افزایش درآمد	مراودات تجاری به‌منظور سودآوری برنامه محور بودن
تقویت بنیه مالی	توسعه زیرساخت‌ها و شفافیت اطلاعاتی
ایجاد امنیت شغلی	نحوه حمایت دولت و تعامل سازمانی

۱۰۵ طراحی و تبیین مدل توسعه شرکت‌های تعاونی کشاورزی با رویکرد داده بنیاد ...

انگیزه شغلی	وضعیت سیاسی و اجتماعی نظارت اعضاء و هم‌افزایی سازمانی
تولید اقتصادی در خانوارهای روستایی	ثبات نرخ ارز وضعیت بازار چشم‌انداز روشن و افق بلندمدت توجه به روستائینان
جدیت و پشتکار اعضاء برای تولید محصول باکیفیت	ثبات اقتصادی و سیاسی رقابت‌پذیری در تعاونی‌ها
حس رقابت‌پذیری	مراکز تصمیم‌گیری متعدد رقابت سالم و پیشرفت و توسعه‌گرایی
خلاقیت	روابط تجاری و اقتصادی قدرت سازمانی، ابتکار و نوآوری
نوآوری	دسترسی به منابع بانکی قدرت سیاسی و اجتماعی
رونق تولید	تعهد و تخصص پرهیز از نظام سرمایه‌داری
تقویت فرهنگ کار جمعی	وجود مواد اولیه لازم و تعامل گروهی سلسله‌مراتب سازمانی وحدت رویه
حفظ نیروی نخبه در تعاونی	ثبات اقتصادی توجه به نخبگان دانشگاهی و نخبه پروری
درآمد پایدار	عدم اطمینان و تثبیت بازار ارز استفاده بهینه از منابع
کاهش فقر	سیاست‌های اقتصادی ارتباط دولت با تعاونی‌ها
سودآوری	ثبات اقتصادی و سیاسی جامعه کاهش هزینه و عدم ریسک

هم‌افزایی اقتصادی و اجتماعی	
شرایط بازپرداخت وام و تثبیت نوسان نرخ ارز	رسیدن به تعادل فردی
روابط اقتصادی و سیاسی	تعهد اعضا نسبت به یکدیگر
شفافیت اقتصادی	
سیاست‌های کلان	ارزش‌افزوده ناشی از هم‌فکری، استفاده از تجربیات
تقویت تشکل‌های تعاونی	
تسهیل مقررات بانکی و هم‌افزایی در مهارت	مهارت‌های ارتباطی با دیگران
روابط عمومی و روابط اجتماعی	
مشوق‌های مالی و منابع مالی کم‌بهره	استفاده از منابع مالی
بازاریابی محصول	
اعتماد متقابل و اعتماد‌پذیری	تقویت سرمایه اجتماعی (اعتماد)
تسهیلگری در تأمین مواد اولیه	
مشارکت‌پذیری، امنیت اجتماعی	ارتقاء فرهنگ مشارکت
تقویت زیرساخت‌های اقتصادی	
توجه به کیفیت	ارتقاء کیفیت محصولات
نرخ سود بانکی و ترویج فرهنگ تعاونی	افزایش منافع اعضا
تخصیص یارانه	
انسجام تعاونی و هم‌افزایی سازمانی	انسجام گروهی
حس مسئولیت‌پذیری و هم‌افزایی تعاونی	
ثبات قوانین و مقررات و نظم و انضباط	انضباط و نظم گروهی
دخالت در قیمت‌گذاری	
خدمات بیمه‌ی	آموختن کار گروهی
نیروی انسانی ماهر	
نظارت جامع و هدفمند	تقویت روحیه تعاونی
بهره‌وری سازمانی و ارتقاء کیفیت	بهره‌وری

۱۰۷ طراحی و تبیین مدل توسعه شرکت‌های تعاونی کشاورزی با رویکرد داده بنیاد ...

	عدالت سازمانی و بهره‌گیری از منابع سازمان
حضور پررنگ در جامعه	شرایط فرهنگی و شرایط اقتصادی
برنامه‌ریزی‌ها	برنامه محور بودن اصلاح قوانین مالیاتی و نظام تأمین اجتماعی
چانه‌زنی	مشوق‌های صادراتی قدرت چانه‌زنی سیاسی
شرکت در جلسات تصمیم‌گیری	تصمیم‌گیری صحیح و عملی شرکت در مراکز تصمیم‌گیری
رقابت‌پذیری	حمایت‌های دولتی واردات مواد اولیه و رقابت اقتصادی تسهیل کردن سیاست‌ها
افزایش مهارت فعالیت‌های اداری	ثبات اقتصادی قیمت ارز نحوه سیاست‌گذاری
مهارت ارتباط نهادی	حساسیت‌های دولتی قدرت سیاسی و اجتماعی
توانمندی اعضای تعاونی	فعال نمودن تعاونی‌های راکد و غیرفعال تأمین اجتماعی مناسب از طریق بیمه‌ها
جنبه‌های اقتصادی و اجتماعی	تخصیص ارز موردنیاز برای کالاهای سرمایه‌ای قیمت تمام‌شده کالاها و محصولات
افزایش میزان مشارکت‌پذیری	اعتبار آموزشی مناسب تسهیل شرایط سرمایه‌گذاری
رضایت‌مندی اعضای تعاونی	تسهیلات کم‌بهره و ارزان‌قیمت تأمین معیشت و رفاه اعضای تعاونی
رضایت‌مندی مدیران	تخصص‌گرایی و مهارت‌گرایی توجه به دانش و مهارت و پایداری مدیران

بعد از مشخص شدن مفاهیم و مقوله‌ها، مقوله‌های موجود به مقوله‌های اصلی و مقوله‌های خرد تقسیم شدند. مقوله‌های خرد، اطلاعات بیشتری درباره چرایی و چگونگی یک پدیده را ارائه می‌کنند و از این طریق، به‌وضوح بیشتر مقوله کمک می‌نمایند. جدول شماره ۲ مقوله‌های خرد و کلی را به همراه کدهای آن‌ها نشان می‌دهد.

جدول ۲: مقوله‌های خرد و کلان

کد	مقوله‌های کلی	کد مقوله	مقوله‌های خرد
C1	پیشرفت	B1	انگیزه‌های اقتصادی و اجتماعی
		B2	تأمین سرمایه از طریق افزایش تعداد اعضا
		B3	سطح دانش و مهارت افراد
C2	دانش	B4	دانش، تخصص و سطح تحصیلات
		B5	تجربه و مهارت
C3	مشارکت‌پذیری	B6	عشق و علاقه به کار تولیدی و پشت‌کار
		B7	حس مشارکت‌جویی
C4	توانایی فردی	B8	خلاقیت و نوآوری افراد
		B9	داشتن صداقت، روحیه همکاری و اعتمادبه‌نفس
		B10	باور و اعتقاد عقلی و قلبی به تعاون
C5	کار تیمی	B11	اعتماد بین گروهی و تصمیم‌گیری مشارکتی
C6	قانون‌مندی	B12	استفاده از پتانسیل‌های فکری و مالی افراد دیگر
		B13	پایبند بودن به اصول تعاونی و احترام به رأی همدیگر
C7	توانمندی	B14	تخصص‌های تکمیل‌کننده و شفافیت عملکرد تعاونی
		B15	ساختار سازمانی مناسب و اطلاع‌رسانی شفاف
		B16	توجه به نیاز جامعه و بررسی وضعیت رقبا و شرکا
		B17	رعایت نظم و انضباط و پایبند بودن به تصمیمات اعضا
		B18	استفاده از مدیران متخصص و باتجربه
		B19	پیدا کردن یک هویت حقوقی مستقل
		B20	توجه به کارایی و اثربخشی و بهره‌وری
		B21	تدوین چارت سازمانی و سلسله‌مراتب اداری
C8	کارایی	B22	قانون‌مداری، نظم و انضباط کاری و شفافیت مالی
		B23	ساختار سازمانی و شکل‌گیری ارکان تعاونی بر اساس
		B24	ترویج فرهنگ عمومی جامعه به کار تعاونی از طریق
C9	فرهنگ تعاون	B25	اصلاح قوانین و مقررات بخش تعاون
		B26	اختصاص یارانه
C10	استراتژی	B27	ارتقاء کیفیت محصولات جهت کسب سهم بیشتری از
		B28	استفاده از فن‌ها و فناوری جدید در امر تولید

۱۰۹ طراحی و تبیین مدل توسعه شرکت‌های تعاونی کشاورزی با رویکرد داده بنیاد ...

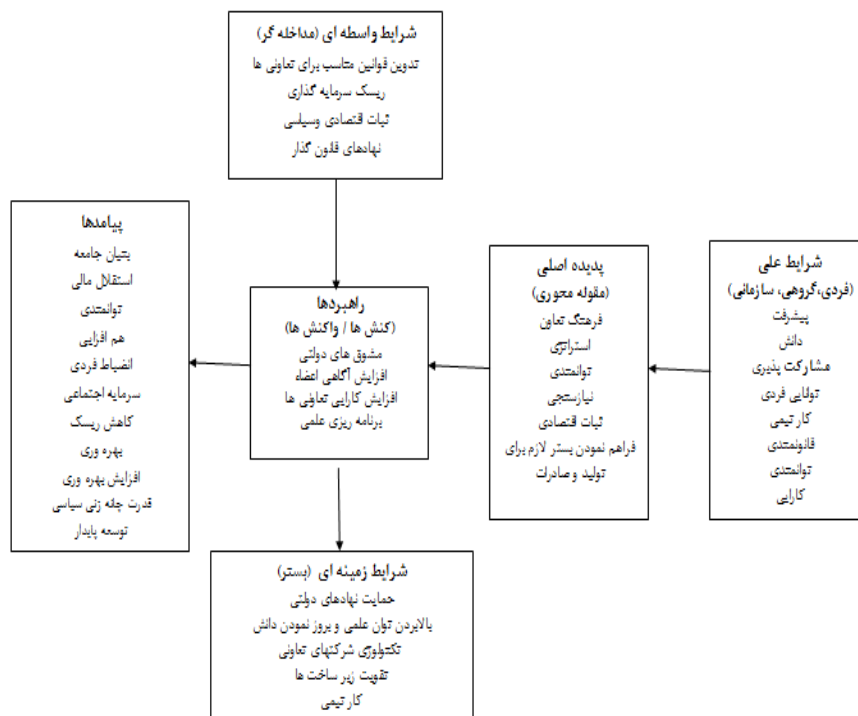
		B29	استراتژی مناسب و راهبردی
		B30	برنامه‌ریزی صحیح و علمی متولیان بخش تعاون
C11	توانمندی	B31	ارتقاء دانش و آگاهی اعضاء و توجه به کیفیت
		B32	گسترش محصول و تنوع بازارها و کاهش ریسک
C12	نیازسنجی	B33	توجه به تحقیقات مرتبط با حوزه فعالیت تعاونی‌ها
		B34	آموزش مستمر مدیران تعاونی‌ها
		B35	آموزش جامع در حوزه تخصصی و آموزش کارکنان
		B36	ایجاد بازارهای داخلی و بین‌المللی برای فروش
		B37	ایجاد بستر مناسب در شبکه توزیع و رعایت حقوق
C13	ثبات اقتصادی	B38	تحکیم ارتباط و تعامل بین تولیدکننده و مصرف‌کننده
		B39	ایجاد عوامل تحریک‌کننده و تشویق‌کننده تعاونی‌ها
		B40	انتخاب نوع فعالیت متناسب با شرایط محیطی
		B41	برنامه‌ریزی صحیح و علمی از طرف متولیان بخش تعاون
		B42	پایدار بودن بخشنامه‌ها و مقررات و مدیران بخش تعاون
C14	ایجاد بستر لازم برای	B43	فراهم نمودن بستر لازم توسط دولت برای تولید و
		B44	تعیین قیمت محصولات متناسب با قیمت مواد اولیه
		B45	آسیب‌شناسی علمی در تعاونی‌ها به صورت مداوم
C15	تدوین قوانین مناسب برای تعاونی‌ها	B46	اختصاص یارانه برای مواد اولیه و حامل‌های انرژی
		B47	اطلاع‌رسانی و شفافیت در بازارهای مصرف
		B48	استفاده از تجهیزات مدرن برای ارتقاء کیفیت محصولات
		B49	برنامه‌ریزی جهت افزایش سطح مهارت‌ها و دانش اعضاء
C16	ریسک سرمایه گذاری	B50	توسعه‌یافتگی اقتصاد منطقه
		B51	برنامه‌ریزی برای بحران‌های طبیعی و حوادث غیرمترقبه
		B52	پیش‌بینی تحریم‌ها، تنش‌ها و گنش‌های محلی
C17	ثبات اقتصادی و سیاسی	B53	ثبات مسائل اقتصادی و سیاسی جامعه و ثبات نرخ ارز
		B54	کمک به بازپرداخت تسهیلات توسط دولت برای
		B55	ضرورت طولانی کردن بازپرداخت اقساط بانکی
C18	نهادهای قانون- گذار	B56	حمایت از فرهنگ کار و تولید در جامعه از طرف دولت
		B57	فراهم نمودن زمینه صادرات کالا و واردات مواد اولیه
		B58	اتخاذ سیاست‌های مناسب مالی
C19	مشوق‌های- دولتی	B59	احیاء تعاونی‌های تولیدی که دچار رکود شده‌اند
		B60	اختصاص ارز موردنیاز برای تعاونی‌ها
		B61	اختصاص بودجه‌های آموزشی متناسب با نیاز تعاونی‌ها
		B62	تسهیلات ارزان قیمت و تخصیص یارانه حامل‌های انرژی
C20	افزایش آگاهی اعضاء	B63	برقراری ارتباط دوسویه میان دولت و سرمایه‌گذاران
		B64	تسهیل شرایط سرمایه‌گذاری و اصلاح آیین‌نامه‌ها
		B65	تسهیل اعطای تسهیلات بانکی به تعاونی‌ها

C21	افزایش کارایی تعاونی‌ها	B66	ارتقاء کیفیت تولیدات از طریق به‌کارگیری تجهیزات
		B67	اصلاح سیاست‌های مربوطه به حمایت از تولیدکنندگان
		B68	اصلاح قوانین مالیاتی و تأمین اجتماعی
C22	برنامه‌ریزی	B69	افزایش توان رقابت در تعاونی‌ها
		B70	بهبود شرایط فضای کسب‌وکار در بخش تولید
		B71	حمایت از سرمایه‌گذاری در بخش‌های تولیدی
		B72	تأسیس شرکت‌های تعاونی دانش‌بنیان در مسائل جدید
C23	حمایت نهادهای دولتی	B73	اعمال مشوق‌های صادراتی و معافیت‌های مالی
		B74	اختصاص ارز یارانه‌ای برای تعاونی‌ها
		B75	فراهم نمودن شرایط لازم برای سرمایه‌گذاران
C24	بالا بردن توان علمی و بروز بودن دانش و فناوری در تعاونی	B76	تسهیل ورود فناوری و ماشین‌آلات موردنیاز تعاونی‌ها
		B77	راه‌اندازی مراکز مشاوره برای تقویت و اشاعه فرهنگ تعاون
		B78	استفاده از فارغ‌التحصیلان دانشگاهی در تعاونی‌ها
		B79	دسترسی شفاف به اطلاعات سایر بازارها
C25	تقویت زیرساخت‌ها	B80	نظارت کامل بر مصرف تسهیلات بانکی
		B81	قیمت‌گذاری محصولات متناسب باقیمت نهاده‌ها
		B82	استفاده از نیروهای متخصص در مدیریت تعاونی‌ها
		B83	افزایش مدت بازپرداخت تسهیلات بانکی
		B84	حذف محدودیت‌های صادراتی و قوانین زائد
		B85	استفاده از جوایز صادراتی برای تشویق تعاونی‌های
B86	ارتباط مناسب بین دانشگاه‌ها و تعاونی‌های تولیدی		
C26	شرایط منطقه	B87	ایجاد فضای سالم رقابتی و زمینه تجارت الکترونیک
		B88	ویژگی‌های فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی منطقه
C27	بنیان جامعه	B89	ازدواج، تشکیل و تحکیم خانواده
		B90	انگیزه شغلی، مسئولیت‌پذیری اجتماعی و تأمین امنیت
C28	استقلال مالی	B91	اشتغال پایدار، افزایش درآمد و تقویت بنیه مالی
		B92	نقش آفرینی در گرو و ایجاد امنیت شغلی
C29	توانمندی	B93	ارتقاء سطح آگاهی مدیران و اعضاء تعاونی
		B94	تولید اقتصادی در خانوارهای روستایی
		B95	جدیت و پشتکار اعضاء برای تولید محصول باکیفیت
C30	هم‌افزایی	B96	حس رقابت‌پذیری و داشتن روحیه خلاقیت
		B97	نوآوری در محصولات و رونق تولید
		B98	تقویت فرهنگ کار جمعی
		B99	حفظ نیروی نخبه در تعاونی و درآمد پایدار
C31	انضباط فردی	B100	کاهش فقر، سودآوری و رفاه اقتصادی
		B101	رسیدن به تعادل فردی
		B102	تعهد اعضاء نسبت به یکدیگر

۱۱۱ طراحی و تبیین مدل توسعه شرکت‌های تعاونی کشاورزی با رویکرد داده بنیاد ...

		B103	ارزش افزوده ناشی از هم‌فکری
C32	سرمایه اجتماعی	B104	استفاده از تجربیات دیگران
		B105	مهارت‌های ارتباطی با دیگران
		B106	استفاده از منابع مالی
		B107	تقویت سرمایه اجتماعی (اعتماد)
C33	کاهش ریسک	B108	ارتقاء فرهنگ مشارکت‌پذیری و روحیه کارگروهی
		B109	ارتقاء کیفیت محصولات
		B110	استقلال تعاونی و افزایش منافع اعضا
C34	بهره‌وری	B111	ایجاد حس همکاری و انسجام گروهی
		B112	تقویت دانش فکری اعضا و انضباط و نظم گروهی
C35	افزایش بهره وری	B113	آموختن کار گروهی و تقویت روحیه تعاونی
		B114	هم‌افزایی و بهره‌وری و توسعه فردی و گروهی
C36	قدرت چانه زنی سیاسی	B115	فعالیت مدنی و چانه‌زنی سیاسی
		B116	شرکت در جلسات تصمیم‌سازی و تصمیم‌گیری
		B117	رقابت‌پذیری و افزایش مهارت فعالیت‌های اداری
		B118	ارتقاء قدرت چانه‌زنی سیاسی
C37	توسعه پایدار	B119	شبکه‌سازی سازمانی و افزایش بوروکراتیک
		B120	توانمندی اعضای تعاونی و مهارت ارتباط نهادی
		B121	افزایش میزان مشارکت‌پذیری اقتصادی و اجتماعی
C38	رضایت‌مندی	B122	رضایت‌مندی اعضای تعاونی و مدیران

پس از تشخیص مقوله، تحلیل‌گر می‌تواند آن را بر اساس ویژگی‌ها و ابعاد خاص آن تبیین و با تعریف ویژگی‌های خاص هر مقوله آن را مشخص کرد. وظیفه ویژگی‌ها در تئوری سازی داده بنیاد، ارائه جزئیات بیشتر درباره هر مقوله است. به منظور تأیید مقوله‌های اکتشافی در این پژوهش و همچنین تأیید روابط کشف‌شده، مجدداً با مشارکت‌کنندگان مصاحبه شد. پس از چندین بار مطالعه و رفت‌وبرگشت میان داده‌ها، مفاهیم، مقوله‌ها و کدها و در نهایت با بررسی مقوله‌ها و ارتباط منطقی بین آن‌ها، مدل نهایی پژوهش ارائه شد. در این مدل شرایط علی و پدیده اصلی (مقوله محوری) به‌عنوان ورودی‌های مدل، شرایط واسطه‌ای (مداخله‌گر) و شرایط زمینه‌ای به‌عنوان برنامه‌ها، راهبردها به‌عنوان اقدام راهبردی و پیامدها به‌عنوان خروجی‌های مدل مطرح هستند (استراوس؛ کوربین، ۱۳۹۷).

شکل ۱: مدل مفهومی توسعه شرکت های تعاونی کشاورزی

نتایج و بحث

نتایج تجزیه و تحلیل داده ها نشان داد با توجه به بررسی های صورت گرفته از مصاحبه ها، شرایط علی فرایند توسعه تعاونی های کشاورزی ایران شامل: ویژگی فردی در قالب خلاقیت و نوآوری نخبگان؛ ویژگی گروهی در قالب مشارکت جویی و مهارت گرایی؛ ویژگی سازمانی در قالب چشم انداز سازمانی در تعاون است. خرات و بخشنده (۱۳۹۶) نیز دریافتند که خلاقیت و نوآوری در تعاونی ها بر رقابت پذیر شدن آنها است و متغیر موقعیت در بازار بر رقابت پذیر شدن آنها تأثیر معناداری ندارد. گودرزی و همکاران (۱۳۹۵) به این نتیجه رسیدند بین عوامل مدیریتی و آموزشی با موفقیت تعاونی ها رابطه معناداری وجود دارد، ولی با توجه به ضرایب استاندارد شده می توان سازه های مؤثر بر موفقیت تعاونی ها را عوامل آموزشی، مدیریتی، ساختاری، شخصیتی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی در نظر گرفت. نتایج صفرلو (۱۳۹۵) نشان داد همه ابعاد مورد بررسی شامل: حمایت های مدیریتی، ساختار سازمانی، نظام پژوهشی، نظام منابع اطلاعاتی، عوامل اعتماد متقابل، عوامل توسعه فعالیت های دانش بنیان، ویژگی های فردی، عوامل توسعه فردی، نظام منابع انسانی و

فرآیندهای کاری بر تشکیل و توسعه تعاونی‌های دانش‌بنیان تأثیر مستقیم دارند و از طرفی آموزش و ترویج باعث افزایش بهره‌وری تعاونی‌ها می‌شود که به آن کمتر توجه می‌گردد. همچنین با توجه به بررسی‌های انجام‌گرفته در این پژوهش، مقوله محوری در توسعه تعاونی-های کشاورزی ایران را می‌توان «تعاون گرایی» دانست.

بررسی نتایج تحقیقات گوناگون در ایران نیز روی عملکرد تعاونی‌های فعال و عوامل مؤثر بر آن نشان می‌دهد که این شرکت‌ها عموماً عملکرد ناموفقی داشته‌اند. بر اساس این پژوهش‌ها، نگرش و شناخت اعضاء نسبت به تعاون و اصول آن، مشارکت و آموزش اعضاء در افزایش کارایی و بهبود عملکرد تعاونی‌ها نقش مهم و مثبتی داشته‌اند (امینی، ۱۳۹۴). نوراشیکین (Norashikin, 2018) نشان داد که توسعه و گسترش تعاونی‌ها می‌تواند به‌عنوان یک ابزار مهم به بسیاری از افراد که به‌نوعی با چنین شرکت‌هایی در ارتباط هستند کمک نموده و از این طریق، توسعه پایدار جوامع را رقم زند. بررسی‌های صورت گرفته در شرایط زمینه‌ای توسعه تعاونی‌های کشاورزی ایران نشان داد که تفکر مدیریت فن‌آوری، هم‌سویی مشوق‌ها با صادرات، استراتژی تولید با مدیریت هزینه- سود و هم‌سویی استراتژی منابع انسانی با مدیریت، عملکرد را در پی دارد. (کوهستانی و شهید زاده، ۱۳۹۵) نتیجه گرفتند مدیریت، استراتژی، اقتصاد، کیفیت و فن‌آوری می‌تواند بر عملکرد شرکی‌های تعاونی تأثیرگذار باشد. آنال و همکاران (Anal et al., 2017) مشکلاتمانی، آموزشی و قانونی را عوامل اساسی در عدم موفقیت تعاونی‌ها در ترکیه دانستند. آنتونچیچ و هسریچ (Antonicic & Hisrich., 2014) در بررسی ساختار سرمایه و تصمیمات مالی تعاونی‌های کشاورزی اسپانیا بیان نمودند که بین متغیرهای کلان اقتصادی و تصمیم‌گیری‌های مالی ارتباط معنی‌دار وجود دارد. نیورو کومور (nyuro & comor, 2005) به این نتیجه رسیدند که عوامل محیطی، ساختار شرکت و حمایت‌های دولت از مهم‌ترین عوامل مؤثر برافزایش عملکرد تعاونی‌ها هستند. به‌طورکلی نتایج تجزیه‌وتحلیل داده‌ها در خصوص پیامدهای توسعه تعاونی‌های کشاورزی ایران نشان می‌دهد، پیامد فردی در قالب پیامد قدرت؛ پیامد سازمانی در قالب مدیریت کیفیت جامع و پیامد اجتماعی در قالب فرهنگ اشتغال‌زایی میسر است. با توجه به جمع‌بندی نتایج به‌دست‌آمده، پیشنهادها زیر با توجه به مدل طراحی شده برای توسعه تعاونی‌های کشاورزی به‌صورت زیر ارائه می‌گردد:

شرایط علی: بسترسازی مناسب برای مشارکت تمام افراد و گروه‌ها در امر تعاون از طریق فراگیر کردن آموزش بخش تعاون در سطوح مختلف آموزشی با استفاده از ظرفیت خبرگان و اساتید بخش تعاون و کارآفرینی، ایجاد مراکز مشاوره تخصصی برای مدیران تعاونی‌ها و مراکز کارآفرینی برای متقاضیان تشکیل تعاونی‌ها و گروه سازی برای شکل‌دهی و اجرای سیاست‌های کلی نظام در بخش تعاون.

پدیده محوری: بسترسازی مناسب برای کار فرهنگی و فرهنگ‌سازی ملی توسط رسانه‌های اجتماعی در توسعه بخش تعاونی کشور، تخصیص منابع و امکانات برای توسعه تعاونی‌ها و حاکم نمودن جایگاه قانونی تعاونی‌ها در تثبیت اقتصادی کشور به‌عنوان دو وظیفه از وظایف اصلی و اساسی دولت.

شرایط مداخله‌ای: تدوین قوانین مناسب برای اجرای مقاصد و مأموریت‌های بخش تعاون کشور در راستای توزیع عادلانه ثروت و رفاه به‌عنوان یکی از وظایف دولت و بسترسازی مناسب برای کاهش ریسک ورود بخش تعاون کشور در بازار سرمایه. **راهبردها:** شفافیت در مشوق‌های دولتی از طریق تقویت تعاونی‌های تولیدی توسط دولت و داشتن برنامه‌ریزی راهبردی در بخش تعاون کشور.

شرایط زمینه‌ای: تقویت زیرساخت‌های علمی و فناورانه در بخش تعاون. **پیامدها:** ایجاد برابری رقابتی، مزیت رقابتی و مزیت رقابتی پایدار بر اساس شایستگی‌های متمایز بخش تعاون در جامعه با توجه به مدل طراحی شده.

این پژوهش ضمن اینکه قابلیت کاربردی در وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی را دارد، بلکه می‌توان شرکت‌های تعاونی کشاورزی را بر اساس موضوع فعالیت و گرایش‌های مربوطه دسته‌بندی کرده و برای هر گروه به‌طور مجزا بررسی نمود. در پایان ضمن شناسایی راهکارهای مناسب، چالش‌ها و موانع و مشکلات اجرایی در پیاده‌سازی مدل توسعه تعاونی-های تولیدی کشاورزی، لازم است عوامل اجتماعی و فرهنگی تأثیرگذار بر پیاده‌سازی مدل در سطوح مختلف شناسایی و موردبررسی قرار گیرد.

قدردانی و تشکر

این مقاله بدون کمک سازمان یا ارگانی به انجام رسیده است.

منابع

- استراوس، آنسلم و جولیت کوربین، جولیت (۱۳۹۲)، اصول روش تحقیق کیفی، مترجم: محمدی، بیوک، پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی، تهران.
- امینی، علی‌اکبر (۱۳۹۴)، تعاونی‌ها راهی به جامعه سالم، انتشارات مرکز آمار و اطلاعات راهبردی وزارت تعاون، تهران.
- ایمان دوست بافنده، صادق (۱۳۸۴)، راهکارهایی برای افزایش نقش تعاونی‌ها در ایجاد اشتغال منطقه‌ای، همایش تعاون و توسعه منطقه‌ای، تربت‌حیدریه، ۱۳۸۴، ۵-۲۴.
- جلال‌آبادی، اسدالله؛ و سمیه شاه‌حسینی (۱۳۸۴)، تعاونی‌ها در ایران و عوامل مؤثر بر توسعه آن‌ها، تهران، مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی.
- حیدری ساربان، وکیل و مینا زیارتی (۱۳۹۴)، عوامل اجتماعی و محیطی مؤثر بر عملکرد شرکت‌های تعاونی‌های تولیدی، فصلنامه تعاون و کشاورزی، ۱۳۹۶، ۴۶(۲۲)، ۱۰۳-۱۲۱.
- خرات، فاطمه و قاسم بخشنده (۱۳۹۶)، بررسی و شناسایی عوامل رقابت‌پذیر شدن تعاونی‌های صنعتی اهواز، اولین همایش حسابداری، مدیریت و اقتصاد، ملایر، دانشگاه آزاد اسلامی واحد ملایر.
- رستمی شهربابکی، حمداله (۱۳۹۳)، پیشرفت و توسعه تعاونی‌ها، انتشارات پایگان، تهران.
- رستمی شهربابکی، حمداله (۱۳۹۴)، جایگاه تعاون در برنامه‌های توسعه و علل توسعه‌نیافتگی بخش تعاون، دفتر آموزش، ترویج و تحقیقات تعاونی‌ها، تهران.
- صفرلو، شیرزاد (۱۳۹۵)، بررسی عوامل ساختاری مؤثر بر تشکیل و توسعه شرکت‌های تعاونی دانش‌بنیان استان بوشهر، کنفرانس بین‌المللی مدیریت، موسسه آموزش عالی نیکان، تهران.
- عامری، جواد و محمدصادق صبوری (۱۳۹۶)، عوامل مؤثر بر موفقیت تعاونی‌های تولید روستایی سمنان، هشتمین همایش سراسری کشاورزی و منابع طبیعی پایدار، موسسه آموزش عالی مهر اروند، تهران.
- عباس زاده، محمد و علی بوداقتی (۱۳۹۳)، تعاون زمینه‌ساز توسعه محلی پایدار، همایش ملی بهره‌وری، انجمن بهره‌وری ایران، دوره ۸.
- کوهی، کمال (۱۳۸۸)، راهکارهای ارتقاء فرهنگ تعاون، فصلنامه تعاون و کشاورزی، ۱۳۸۸، ۲۰۲، ۱۹-۲۸.
- کوهستانی، زهرا و عبدالرحمن شهیدزاده (۱۳۹۵)، نقش استقرار عوامل برون‌سپاری بر عملکرد مالی تعاونی‌ها بر اساس مدل تصمیم برون‌سپاری، پنجمین کنفرانس ملی حسابداری و مدیریت، گرگان.
- کهن‌هوش‌نژاد، روح‌اله و بیژن عبدی (۱۳۹۵)، نقش اقتصاد تعاونی در تحقق اقتصاد مقاومتی، تعاون و کشاورزی، ۱۳۹۵، ۵(۱۷)، ۳-۹.
- گودرزی، زهرا، بهمن خسروی پور و منصور غنیا (۱۳۹۵)، نگرش مدیران تعاونی‌ها در زمینه نقش عوامل آموزشی و ابتکار و نوآوری شغلی در کارآفرینی و موفقیت تعاونی‌های کشاورزی، فصلنامه تعاون و کشاورزی، ۱۳۹۵، ۱۷، ۱۲۶-۱۲۹.

نصر الهی، مصطفی، محمد صادق الهیاری، شهرام صداقت‌حور و سیدعلی نورحسینی (۱۳۹۴)، عوامل مؤثر بر عدم موفقیت تعاونی‌های چای‌کاران در استان گیلان، فصلنامه تعاون و کشاورزی، ۱۳۹۴، ۱۴، ۱۱۱-۱۱۹.

مختارپور، مهدی (۱۳۹۳)، بررسی راهکارهای نوین ترویج فرهنگ تعاون در میان تعاونی‌های استان البرز، اداره کل تعاون استان البرز، واحد آموزش، ترویج و تحقیقات تعاون. موسایی، محسن و آیت‌اله محمدی منفرد (۱۳۹۷)، شناسایی عوامل اجتماعی و محیطی مؤثر در عملکرد تعاونی‌های تولید روستایی استان کهگیلویه و بویراحمد، فصلنامه تعاون و کشاورزی، سال هفتم، شماره ۲۸، زمستان ۱۳۹۷.

هوشمند، سعید (۱۳۹۵)، عوامل موفقیت بخش تعاون در ایجاد اشتغال برای دانش‌آموختگان بیکار، کنفرانس ملی تعاون، اشتغال و توسعه، دانشگاه یزد، اردیبهشت ۱۳۹۵.

Annual cooperative business survey. Final report, February 13, 2017. Center for cooperativs.

Antoncic, B., & Hisrich, R. D. (2014). Corporate entrepreneurship contingencies and organizational wealth creation. *Journal of Management Development*, 23(6), 518–550.

Baldacchino, P.J., Elena, M.G., Simon, G. (2018). Analysing the Barriers to the Development of Maltese Cooperatives, in Simon Grima, 2-Pierpaolo Marano (ed.) Governance and Regulations' Contemporary Issues Contemporary Studies in Economic and Financial Analysis, (99) Emerald Publishing Limited, 55 – 92.

Brooks, A.W., Gino, F. & Schweitzer, M.E. (2016). Smart People Ask for (My) Advice: Seeking Advice Boosts Perceptions of Competence. *Management Science*, 61(6), 1421–1435.

Carlo, Russoa, D. Weatherspoonb, C. Petersonb, M. Sabbatinia (2000), Effects of managers power on capital structure: a study of Italian agricultural cooperatives, *International Food and Agribusiness Management Review*, 3: 27-39.

Garnevska, E., Liu, G., & Shadbolt, N. M. (2011). Factors for successful development of farmer cooperatives in Northwest China. *International Food and Agribusiness Management Review*, 14(4)

Ifigeneia, D., Demosthenis, K. (2014). Cooperatives: an alternative to water privatization in Greece, *Social Enterprise Journal*, 10(2), 135-15

ILO (International Labour Organization). (2014). Cooperatives and the sustainable development goals. A contribution to the post-2015 Development Debate. A Policy Brief. Cooperatives Unit Enterprises Department 4 route des Morillons

Minsun, J. (2018). Limitations of Business Unionism and Co-Op Conservatism: A Case Study of Denver's Taxi Driver Union-Cooperatives, in Daphne Berry, Takao Kato (ed.) Employee Ownership and Employee Involvement at Work: Case Studies (Advances in the Economic Analysis of Participatory & Labor-Managed Firms, (18)) Emerald Publishing Limited, 121 – 152.

- Nguyen Hong, H. (2017). Factors affecting sustainable development of agricultural cooperatives in the Mekongriver delta, Vietnam. *American Journal of Applied Sciences*, 14 (10), 1005 -1010.
- Nkhoma, A. T. (2011). Factors affecting sustainability of agricultural cooperatives: lessons from Malawi. A thesis presented in partial fulfillment of the requirements for the degree of Master of AgriCommerce at Massey University. New Zealand, March 2011 (Doctoral dissertation).
- Norashikin, H.I. (2018). Designing indicators for cooperative sustainability: The Malaysian perspective, *Social Responsibility Journal*, 14(1), 226-248.
- Nyoro, J. K., & Komo, I. (2005). An analysis of success, failure and demand factors of agricultural cooperatives in Kenya. Policy Brief paper, Strategies and analysis for growth and access.
- Sonja, N. (2008). Defining the Cooperative difference, *Journal of Socio Economics*, 37(6), 2168–2177
- Zhang, Y., Huang, Z.H. (2014). Identifying risks inherent in farmer cooperatives in China, *China Agricultural Economic Review*, 6(2), 335-354.

Designing and explaining the development model of agricultural cooperative companies with the grounded data approach

(Case Study: social welfare and cooperative ministry)

J. olfati¹, H. rangriz^{2}, K. ahmadi³, B. Rezaei⁴*

Received:2020/4/7

Accepted: 2021/2/6

Abstract

The development of agricultural cooperatives among the people, especially farmers, is one of the strategies that can be effective in the optimal productivity of production resources and improving the level of income and economic and social status of society. The main purpose of this study is to design and explain the development model of agricultural cooperatives with a data-based approach. This research is applicable in terms of purpose, development - functional and in terms of nature of qualitative research. Experts were identified by purposive sampling and snowball. With respect to the adequacy of the data, we interviewed about 26 interviewed experts; the method of data analysis was based on the systematic approach based on the systematic approach so that the data were collected through a deep interview. The qualitative results of the interviews showed that in Ali's condition, it is knowledge, competence, individual ability, teamwork, and legitimacy; in the main phenomenon, cooperative culture, strategy, needs assessment, economic stability, providing opportunities for production and exportation; In the context of context, the support of state institutions, the enhancement of the scientific capability and the emergence of knowledge and technology of cooperatives and the strengthening of the infrastructure; Relationship with the main strategy, government incentives, enhancing members awareness, efficiency of cooperatives and scientific planning; in the intervening conditions, the formulation of appropriate laws, investment risk, economic and political stability and financial independence, social capital, risk reduction, efficiency enhancement, political bargaining power, sustainable development and satisfaction were identified as model outcomes.

Keywords: Agricultural cooperatives, development of cooperatives, model design.

1.Ph.D. Student in Public administration, sanandaj branch, Islamic Azad University, sanandaj, Iran.

2.Associate Professor, Kharazmi University, Tehran. Iran

* Corresponding Author

rangriz@khu.ac.ir

3.Assistant Professor. Department of public administration, Sanandaj Branch, Islamic Azad University, Sanandaj, Iran.

4.Assistant professor of management and entrepreneurship, Razi University, Kermanshah, Iran.